

Dones calaceitanes

El Museu Joan Cabré acull una mostra de fotos de Francesca Calaf que reflecteix la imatge de la dona d'aquesta localitat. [p. 4]

Intercanvi escolar

Els alumnes del CP "Sant Josep de Calassanç" de Fraga han passat uns dies de convivència a la Cerdanya amb el bilingüisme com a rerefons. [p. 7]

TEMPS DE FRANJA

Revista de les Comarques
Catalanoparlants d'Aragó

Nicolau a Terrassa

El pintor mequinençà portà a la ciutat egarenca una mostra dels seus principals treballs que recorren tota la seua trajectòria artística. [p. 8]

Llengua i emoció

La nova edició de "Cinga Forum" rebé la visita de ponents com el filòsof Josep Maria Terricabras i l'historiador Jordi Billbeny. [p. 14]

Mort d'un PERIODISTA

Sumari

- 2 Cartes creuades
- 3 Editorial
- 4 Matarranya
- 7 Baix Cinca
- 10 Entrevista:
Antoni Rey Solé
- 12 Llitera
- 13 Ribagorça
- 14 Cultura
- 15 Tema del mes
- 16 Aragó
- 17 Galeria de personatges
- 18 Països Catalans
- 19 Opinió: Els dibuixos infantils
de la guerra 1937-1938: el
cas de la nena de Ballovar

Foto coberta: Funeral de Joaquim Ibarz
(© José Díaz)

TEMPS DE FRANJA 105

Edita:

Iniciativa Cultural de la Franja

C. Major 4, 44610 Calaceit. T. 978 85 15 21
 • Associació Cultural del Matarranya
 • Consells Locals de la Franja
 • Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
 • Centre d'Estudis Ribagorçans (CERib)

Director: Màrio Sasot • msasote@yahoo.es

Gestió i administració: Cèlia Badet

Cap de redacció i maquetació gràfica:
 Isabel Calaf • T. 661 470 457
 tempsdefranja@telefonica.net

Consell de redacció:

El Matarranya: Antoni Bengochea, Loli Gimeno, José Miguel Gràcia, Marta Momblant, Artur Quintana, Lluís Rajadell i Carles Sancho.
El Baix Cinca: Rosa Arqué, Jaume Casas, Pep Labat, Carme Messeguer i Carme Tarragó.
La Llitera i la Ribagorça: Carles Barrull, Glòria Francino i Josefina Motis.
 PP.CC.: Hugo Sorolla.

Fotografia:

Pep Labat i Sigridd Schmidt Von der Twer.

Opinió: Susana Antolí, Esteve Betrià, Tomàs Bosque, Josep A. Carrégal, Miquel Estaña, Quim Gibert, Merxe Llop, Marc Martí, Vicent de Melchor, Juli Micolau, Joaquim Montclús, Ramón Mur, Francesc Ricart, Carles Sancho, Ramon Sistac, Natxo Sorolla, Carles Terès i Joaquim Torrent.

Subscripcions i publicitat: 978 85 15 21

Producció: Terès & Antolin s.c.
 info@teresantolin.com

Disseny: Carles Terès Bellès

Dipòsit legal: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

Salutació del director // Màrio Sasot

El passat 12 de març moria a Saidí, a la seua casa familiar, lo periodista de *La Vanguardia*, Joaquim Ibarz.

Poca gent, dins d'aquesta professió, ha compilat al llarg de la seua vida els mèrits suficients per a ser considerat un mestre en el seu ofici.

Joaquim ho era per la seua manera d'actuar. La seua vida estava dedicada plenament al periodisme, no hi havia separació entre la seua vida personal i la informació.

Quan estava de vacances a l'agost a Saidí, estava pendent de la ràdio i informava al diari si passava alguna cosa a qualsevol país de Centreamèrica.

Quan estava a Barcelona, s'oferia aaju-

dar als seus companys de la secció d'esports a fer la crònica dels partits del Barça, el seu equip de sempre, junt amb el CD Saidí dels anys 60 i 70.

Tampoc puc oblidar els molts anys passats amb los amics del poble, durant les

festes d'Agost, a la penya de l'era de Víctor, on van quallar tantes bones vetllades musicals i gastronòmiques, on Joaquim aportava els més estranys instruments musicals provinents de l'altra banda de l'oceà.

El projecte de museu "Casa de usted - Casa vostra", que de ben segur serà una realitat a no tardar molt, tornarà a unir les dues ribes, l'americana i la del Cinca, tal i com ell ho havia somniat.

Cartes dels lectors

Material sensible

Us felicito perquè, per primer cop, la revista aborda el tema de l'anticatalanisme a l'Aragó, i al meu entendre, es fa sense complexos, sense sentiment de culpa i deixant de banda allò políticament correcte.

Ja fa molts anys, que miro d'explicar que voler que l'Aragó respecti la nostra llengua no es pot fer deixant de banda el tema del profund anticatalanisme que defineix el sentiment aragonès. No penso que sigui errat dir que, el nacionalisme aragonès del segle XX, si més no, de la segona meitat del segle XX, es basa en fer front comú a l'espòli i al colonialisme català.

Tot i ser una estúpidesa, aquest és el material sensible que dona forma i combustible al sentiment aragonès, si deixem de banda al nacionalisme més esquerrà, aquell que neix de l'anarquisme anterior a la guerra civil.

Aquest material entronca amb el convenciment que només es fiable allò que es fonament de poble, allò que no es universal: les formes més arcaiques de la parla de les valls pirinenques, els menjars més primitius, el veí (per dolent que sigui) en lloc d'algú que no ha nascut al poble.

Només amb aquests punts de vista, es pot entendre que es converteixi la "jota" en se-

nya d'identitat, en lloc d'acceptar que és una variant més d'un ball popular del segle XIX que n'ha originat d'altres en tot el territori de l'Estat. I que, com a conseqüència, aquell que no l'estima no es pugui considerar un bon aragonès.

I només així, es pot entendre que des de posicions nacionalistes (i no nacionalistes) de dretes (i des de posicions de centre) s'hagin guanyat eleccions, un cop i un altre, amb l'argument de "no passaran" o "a los catalanes ni agua".

Aquesta manera de fer, xoca profundament, amb la manera com els catalans compaginen el sentiment universalista i el sentiment de senyes d'identitàries, sense que l'un desvirtui l'altre.

I també xoca frontalment amb el respecte de forma i de fons que, des de la restauració de la Generalitat, s'ha exhibit vers l'Aragó.

Aquest, però, és el paper institucional que li toca fer a la Generalitat de Catalunya. Una cosa ben diferent és el que ens toca fer a les associacions en defensa de la llengua a la Franja de Ponent i als ciutadans de parla catalana a l'Aragó.

Ja se sap que, com diuen els castellans "lo cortés no quita lo valiente".

Júlia Laforga

El Torricó (la Llitera)

En venda a:

Albelda: Estanc Conchita. **Calaceit:** Papereria Abàs. **El Torricó:** Llibreria Pilarín. **Fraga:** Llibreria Badia. **Girona:** Llibreria Les Voltes. **Lleida:** Llibreria de la Generalitat. **Mequinensa:** Papereria González. **Reus:** Llibreria Gaudí. **Saidí:** Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla. **Saragossa:** Papeleria Germinal. C. Sepulcro, 21. **Tamarit:** Estanc Patrito. **Tortosa:** Llibreria El Temple. **Vall-de-roures:** Llibreria Serret.

A l'any d'uns fets ben tristos

Fets de la
Codonyera
ARXIU

El passat 20 de març es complia un any dels tristos “fets de la Codonyera”, quan unes persones de la vila van interrompre un acte cívic organitzat pel grup CHA a la localitat i impossibilitaren la lliure expressió d'unes persones que estaven disposades a enraonar (parlar raonadament, amb la raó) sobre el Projecte de Llei de Llengües aprovat feia poc a les Corts aragoneses.

Aquella esperpèntica situació, que recordava un temps antic, més obscur i tenebrós, va estar adobat, abans i després del malaurat acte, d'una escalada de violència verbal i escrita i amb greus desqualificacions a persones molt rellevants en el si de l'associacionisme franjolí, com era l'Artur Quintana, president d'ICF y José Miguel Gracia, llavors president d'ASCUMA, codonyerencs a més tots dos, l'un de residència, l'altre de naixement.

El resultat d'aquella “mobilització” protagonitzada per unes desenes de persones —utilitzant nens sense cap pudor— es va resumir en què una xerrada sobre la Llei de

Llengües no va poder realitzar-se per la violència verbal d'un grup de persones amb samarretes i pancartes de continguts que fregaven el ridícul, en uns casos, i aspiraven a l'insult en d'altres. Per evitar mals majors, els organitzadors de l'acte van optar per no celebrar la xerrada.

Cal ressenyar que els contraris a l'acte van poder parlar lliurement i, més endavant pogueren organitzar un acte expressant les seues “idees” sense que ningú els fes cap destorb. En canvi, dels procel·losos passos que van tindre que fer los organitzadors de l'acte explicatiu de la Llei de Llengües per obtenir el vist-i-plau de l'Ajuntament, se'n podrien omplir un munt de pàgines i d'hores de vídeo.

Tot i això, el resultat final no va ser pas una victòria pírrica dels “insurrectes”, ja que va guanyar, sense cap mena de dubte, la rusticitat, la manipulació i la intolerància, i per tant, va perdre la il·lustració i la llibertat d'expressió. Aquell dia a la Codonyera, el vent garbí s'emportà un esquinçall de democràcia. Seria

instructiu saber qui va pagar les samarretes i on es van fer les pancartes.

Però el més greu d'aquests fets i el que va doldre a molts demòcrates, va ser el silenci que van donar com a resposta els partits polítics, amb l'evident excepció de qui havia organitzat l'acte informatiu. El colofó el va posar el senyor Biel, president del PAR, amb un passeig triomfal pels carrers de la Codonyera, recolzant els fets. Tal vegada va voler celebrar el triomf de la intolerància. Què faria el senyor Biel si en la campanya electoral pròxima un grup de persones li rebenrés un míting electoral amb els mateixos o similars mètodes que es van emprar allà?

Malgrat tot, la Llei de Llengües camina: lentament, però camina. Mentrestant, onze ajuntaments de la Franja fan el més absolut ridícul legal amb un recurs d'inconstitucionalitat contra aquesta Llei que se n'ha anat en orris.

Potser que, com els fets van ser tan sonats, la magnífica campana gran de la Codonyera ha callat per sempre.

Francesca Calaf i les dones calaceitanes s'exposen al Museu Joan Cabré

// IRENE TORÀ

El dia 19 de març, es va inaugurar al Museu Joan Cabré de Calaceit l'exposició fotogràfica Calaceitanes, de Francesca Calaf, dins dels actes commemoratius del Dia Internacional de la dona organitzada pel Museu i l'Associació de Dones i Consumidors Kalat-Zeyd.

Francesca Calaf va nàixer a Vilanova i la Geltrú però té arrels a les terres del Matarranya, concretament a Calaceit. És una artista dedicada a la creativitat sobretot en l'àmbit de la pintura, la fotografia i comissària de l'exposició anual DONART, organitzada per l'Associació de Dones La Frontissa de Vi-

lanova.

Interessada en les tradicions i festes populars de la zona mediterrània, ha fet treballs sobre els correfocs, els diables, el carnestoltes, les festes majors i també sobre la terra, la vinya i el vi.

En els últims anys s'ha dedicat a la fotografia, en particular a fotografiar dones. Inspirada en el món de la dona ha fet un treball en blanc i negre titulat *Mirada de dones* i un altre sobre el tema de la violència de gènere, *Violència, per què?*

D'aquestes experiències i del redescobriments dels seus orígens a

Invitació a l'exposició «Calaceitanes»
MUSEU JOAN CABRÉ

Calaceit sorgeix el treball Calaceitanes, un homenatge a les dones de Calaceit de totes les edats.

Aquest mateix dia i dins del mateix acte es va fer una conferència a càrrec d'Isabel Baqueda Beltrán per a homenatjar a Encarnación Cabré filla de l'arqueòleg Joan Cabré, ajudant del seu pare en el procés científic com a dibuixant i fotògrafa i a vegades directora de l'excavació. Llicenciada en Geografia i Història i coneixedora de diversos idiomes, va preservar el llegat científic del seu pare que va donar al Museu Joan Cabré de Calaceit per a la seva exposició.

L'ESMOLET

Insubmissions insolidàries // Carles Terès

Tot sovint m'arriben cadenes d'e-mails per a què m'afegeixi a alguna causa i reenviï el missatge. És una mica empipador ja que, encara que a voltes hi estigui d'acord, et fa perdre temps i mai saps quin és l'objecte real de la campanya. Hi ha empreses que les utilitzen per a recopilar adreces de correu actives per vendre-les. I així acabem essent el blanc de les ràfegues d'spam salvatge. Però les que de debò m'emprenen són les que, al·legant anar contra «el afán recaudatorio de este gobierno» –ho poso en castellà perquè aquest sol ser l'idioma en que m'arriben– fan una crida contra la llei antitabac o les limitacions de velocitat. Precisament em va arribar rebotada una protesta contra aquests missatges, la qual hauria signat si no fos que ha-

gués encetat una altra cadena. El que escrivia deia que havia tingut dos morts a la família per culpa d'algú que no va respectar els límits de velocitat. I (tradueixo): «Afanys recaptador? La limitació de velocitat salva vides i estalvia combustible. No entenc aquesta obstinació espanyola de transgredir les normes dictades per governs democràticament elegits. [...] És una herència de l'Espanya negra del Lazarillo? [...]». Amb tot això que ha passat al Japó, m'agradaria saber com reaccionarien aquests insolidaris davant les mesures d'emergència. Potser es dedicarien a saltar-se les cues o a fer *estraperlo* amb els escassos aliments. Per sort els japonesos no són hereus de la picaresca ni d'hidalgos arruïnats.

Beseit recupera la seva església parroquial

// LLUÍS RAJADELL

Beseit va inaugurar el passat dia 19 de febrer la restauració de l'església parroquial de Sant Bartomeu amb un multitudinari acte cultural, religiós i institucional. Cents de veïns d'este poble del Matarranya van acudir per gaudir del renovat aspecte del principal temple del municipi, un edifici barroc construït entre els segles XVII i XVIII. Entre els representants institucionals hi van figurar el conseller d'Obres Públiques del Govern d'Aragó, Alfonso Vicente; l'alcalde, Alberto Moragrega; i l'arquebisbe de Saragossa, Manuel Ureña. Vicente va reafirmar el compromís de la DGA amb la conservació del patrimoni monumental aragonès. Moragrega va destacar la implicació del veïnat en la recuperació del temple parroquial, concretada en una aportació voluntària dels veïns de 40.000 euros per a cofinançar les

obres. La nota cultural la va posar l'actuació conjunta de les corals de Beseit i Calaceit dirigides per Mar-

Inauguració
Església de
Beseit
JOSEP PUCHE

garita Celma. Finalment, Ureña va presidir la celebració de la cerimònia religiosa.

CURSOS DE CATALÀ PRIMAVERA 2011

Vall-de-roures: Curs de conversa en català · Horari: dijous de 17:45 a 19:45 h
Curs d'Iniciació i aprofundiment de l'expressió escrita (nivell B o Elemental i C o Mitjà)
Horari: dimarts de 17:30 a 18:45 i dijous de 19:45 a 21 h
Inscripcions i lloc dels cursos: Centro de Adultos de Valderrobres (dilluns a dijous de 16 a 20:30 h)

Alcanyís: Curs de conversa en català · Horari: Dimarts de 19:30 a 20:30 h
Curs d'Iniciació i aprofundiment de l'expressió escrita (nivell B o Elemental i C o Mitjà):
Horari: Dimarts de 20:30 a 21:30 h
Inscripcions i realització del curs: Centro de Adultos Guadalope (dilluns a dijous de 16 a 20:30 h)

Inscripcions fins al 15 de març. Inici del curs: 15 de març
Cursos gratuïts (amb matrícula de 6 € que inclou dossier fotocòpies)
Preparatoris per als exàmens oficials. **Certificat d'assistència** vàlid per a oposicions
Més informació: Associació Cultural del Matarranya, C/ Major núm. 4, Calaceit. Tel. 978 85152

VANITAS VANITATIS

Indignació 1: Sobre campaments i colònies // Vicent de Melchor

Lo respecte a les minories és la pedra de toc de la qualitat democràtica d'un país –i los nostres xiquets són una minoria (molt vulnerable) dins d'una atra. En un *TdF* de fa pocs mesos un pare es queixava d'un fet aberrant. Sense saber-ho, havie enviat dos fills contra els elements: siguent tots dos de llengua catalana, los seus companys (?) de campament se'n queixaren prou perquè el monitor, en un rampell de no discriminació i de tolerància, los proposare de parlar català... al vater. Este infeliç ni devie saber que estave infringint, alhora: la Constitució espanyola, l'Estatut d'Aragó i la Llei de Llengües. No sóc optimiste sobre el marc mental, en estos temes, de la majoria dels aragonesos de parla castellana. En

canvi, caldria saber qué pensen fer el Govern, el Justícia i la Fiscalia per la protecció dels menuts catalanoparlants. És a dir si, recollint lo precepte constitucional (art. 3r; molt explícit sobre l'“especial respecte i protecció” de les llengües hispàniques), lo Govern té per eixemple intenció d'organisar colònies en qué es respecto la integritat dels xiquets de la Franja. Davant la incúria, ¿oferirà la societat civil de la Franja allò que a atres aragonesos los és donat d'ofici i sense vexacions? (De llocs idonis no en faltarien: los Pirineus, l'Ebre i afluent, los Ports...) ¿O preferiran les famílies enviar els seus fills a colònies a Catalunya (ai, tan propera!), on lo respecte als catalanoparlants se dono per descomptat...?

Neu i aigua a la comarca

// JOSEP PUCHE

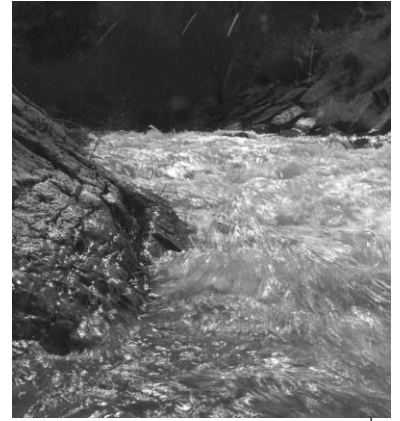
Teulades de Beseit
JOSEP PUCHE

La neu va visitar el 4 de març el Matarranya. La comarca, en altituds superiors a 500 m –com en les adjuntes imatges de Beseit (570 m)– es va despertar coberta amb una fina capa blanca, fruit de la neu caiguda durant tota la nit i matinalada. Els flocs, petits però constants, hi van ser prou per a quallar una altra bella estampa de final

d'hivern en aquesta terra matarranyenca.

Però això sol va ser l'avanç d'una millor notícia que succeí a la setmana següent.

Beseit i l'alt Matarranya rebé "com aigua de maig", però dos mesos avançada l'abundant i benèfica pluja els passats 11 i 12 de març. Agricultors i ramaders van valorar molt positivament l'aigua caiguda aquests dos dies de finals d'hivern a les capçaleres dels rius matarranyencs, molt castigades per una sequera intensa i continuada des de principis de la tardor de 2010. Les imatges adjuntes il·lustren alguns d'aquests aspectes positius: l'aportació d'aigües des del túnel del Parrissal, al naixement del riu Matarranya, i a l'embassament de Pena –situat entre els termes municipals

Riu Matarranya JOSEP PUCHE

de Beseit i Vall-de-roures-. L'aspecte que oferiria el "riu Sec" el 13 de març a Beseit ple d'aigua, on hi pastaven alguns dels ramats beseitans d'ovelles i cabres, que tornen a gaudir de pastures i arbustos sucosos, dóna esperances de cara a aquesta primavera.

Un nou llibre de la col·lecció Lo Trill

// JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

Acaba de veure la llum un nou llibre de la col·lecció Lo Trill (13) –de l'Associació Cultural del Matarranya–, *Literatura oral a Faió, Favara, Maella i Nonasp* de Carme Oriol, Pere Navarro i Mònica Sales.

Feia més de tres anys que no sortia un nou llibre de l'esmentada col·lecció. Segur que aquesta nova publicació (272 pàgines) despertarà l'interès d'especialistes i lectors en general.

Han estat entrevistades 25 persones dels quatre pobles i s'han seleccionat 507 formes de literatura oral que es presenten transcrits d'acord amb les característiques pròpies del parlar de cadascun d'aquests pobles.

Alícia al país de les Beseitadilles

// MARTA MOMBLANT RIBAS

Tot fent lo darrer mos al seu inseparable bolet màgic, Alícia aquesta volta no es va ni encongir com una puça ni ageantar com una carrasca... Sinó que sense saber perquè ni per què no, va aparèixer per Beseit lo passat 13 de Març i, com sempre sorpresa d'ella mateixa, va fer venir tant amics com enemics –incloent-hi el Gat que es fa invisible–, voltaren tots les tosques d'entre el Matarranya, l'Ulldemó i l'Algars i quedaren convençuts que aquí sí, aquí amb tanta combinació d'afluència, hi havia d'haver el veritable ambient de Les Meravelles!

Alícia al País de les Meravelles de Beseit ÀNGEL LOMBARTE

L'ARGADELL

1962 // Tonet Pallarès

Continua en plena vigència l'assaig d'en Joan Fuster *Nosaltres els valencians*. Pareix que en les mentalitats conservadores no ha canviat res en absolut des de fa 50 anys.

Els atacs constants del PP per veure frenat el procés de normalització lingüística al País Valencià, Aragó, Illes Balears, etc, és una estratègia de *divide y vencerás* que per ara ja els hi va prou bé.

Les mocions en contra de la Llei de Llengües aprovades als consistoris on governen, el ridícul més espantós davant d'un Alt

Tribunal més recentment, la política constant del pal a la roda, acabarà per passar factura electoralment? O passarà com a Itàlia amb en Silvio Berlusconi que contra més barbaritats fa millors resultats trau?

No mos enganyem, tenim el país que mereixem, d'evolució africana. Això i una crisi econòmica que per poder superar-la necessitem una dècada o més, no dubteu que la demagògia eixirà a la palestra. I ara, què?

Intercanvi escolar Baix Cinca - la Cerdanya

// MARIA DOLORS SERVETO*

Alumnes del CEIP San José de Calasanz de Fraga (Osca) participen en el primer Intercanvi escolar amb els alumnes de la ZER Baridà-Batlíia per mitjà del projecte bilingüe castellà-català que es porta a la pràctica al nostre centre des de fa uns anys.

És la primera vegada que els nostres xiquets i xiquetes de Cicle Mitjà i Cicle Superior de Educació Primària participen en un intercanvi escolar entre les comarques del Baix Cinca d'Osca i la Cerdanya de Lleida recolzats pel Departament d'Educació, Cultura i Esport d'Aragó. El programa d'intercanvis es va presentar al Seminari de Llengua Catalana a l'Aragó que organitza el CPR de Fraga. Es realitza durant els dies 17 i 18 de febrer, la primera part i els dies 10 i 11 de març, la segona.

Durant el primer dia, de la primera part de la trobada, es va treballar en tallers a la localitat de Martinet de Cerdanya, al costat del riu Segre, on es va presentar la fauna i les característiques del medi natural de la zona de muntanya. Es va estudiar el llop, la llúdrega, la capçalera del riu tot i recollint-se mostres d'éssers vius i, finalment, es va visitar el parc dels búnquers. En pondre's el sol cada xi-

Xiquets del Baix Cinca i la Cerdanya

M. DOLORS SERVETO

quet i cada mestre de Fraga van ser acollits per una família de la ZER. A l'endemà vam pujar a Lles, la població més alta, a fer activitats d'orientació i a tocar la neu.

La segona part es farà a Fraga, quan nosaltres els acollirem a les nostres famílies. Durant el primer dia esta previst visitar l'explotació agrícola de fruita dolça de la família Serveto-Albá, després anirem a

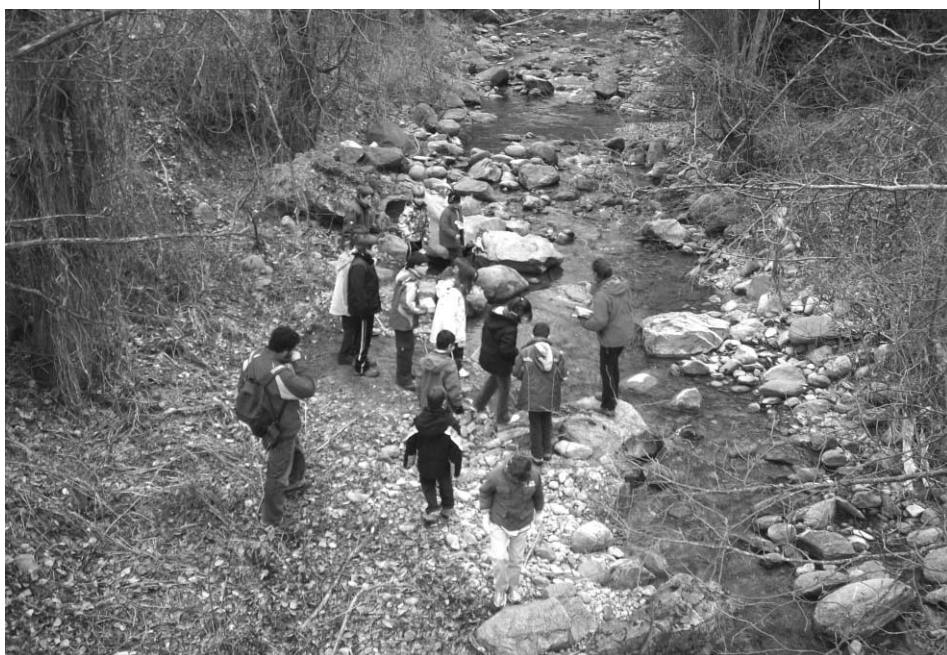
Riu Segre

M. DOLORS SERVETO

veure la fàbrica de la Becton Dickinson (BD) d'agulles hipodèrmiques estèrils, així com un passeig per la nostra població i la visita al Museu de la Mina de Mequinensa. El segon dia es faran tallers per a donar a conèixer la zona d'unió dels rius Cinca, Segre i Ebre que es coneix com l'Aiguabarreig. Les nostres famílies d'acollida ajuden a fer conèixer la part més dolça de la nostra gastronomia: els mostatxons i el cóc de Fraga.

S'estan passant uns dies molt intensos, molt pedagògics i, lingüísticament parlant, molt competents al lligar l'amistat amb la comunicació entre iguals sobre coneixements curriculars i maneres de viure.

El Departament de Llengua Catalana, en representació del nostre centre en aquesta activitat, agraeix la col·laboració del professorat, de l'equip directiu, de la nostra assistenta social, el recolzament del personal de la Comarca del Baix Cinca, de les entitats col·laboradores per a fer conèixer el nostre territori, al Govern d'Aragó pel seu recolzament i, en especial, a les nostres famílies que han *disfrutat* de la competència lingüística d'una manera particular.

*Coordinadora del Departament de Llengua Catalana CEIP San José de Calasanz

Josep Nicolau exposa a Terrassa

// ANDREU COSO

Acte d'inauguració de l'exposició a Terrassa
ANDREU COSO

Josep Nicolau ha exposat del 19 de febrer al 10 de març a la sala d'actes d'Amics de les Arts i Jovenuts Musicals de Terrassa una selecció de les seues pintures més conegudes i algunes d'inèdites.

A l'acte d'inauguració, que va estar molt concorregut, hi van estar presents una representació dels Ajuntaments de Terrassa i de Mequinensa. Jordi Estruga se'n va encarregar de la presentació de l'artista i entre altres coses va dir:

Ell, físicament i emocional, és un impetuós apassionat que ha sabut traslladar el seu apassionament a la pintura. Pintura que, segons el rellevant especialista d'art nord-americà Robert Morgan, representa l'inconscient profund de l'artista i una necessitat de representar sensacions tàctils de llum a través d'una significativa imaginació. És la seva manera d'expressar realitats i emocions.

Josep Nicolau sempre ha volgut viure a la seva Mequinensa, lloc on ha creat aquesta enigmàtica i complexa pintura d'arrels còsmiques i uni-

versals que, tant a Espanya com també a l'estranger –França i els Estats Units en són testimonis significatius– ha estat objecte d'importantes exposicions. Si Josep Nicolau haguera tingut l'oportunitat de conviure a París o Barcelona amb les avantguardes, estic segur que pel seu atreviment i audàcia figuraria entre els representants més distingits d'aquell moviment.

Jo vaig tenir el privilegi de ser present a la inauguració de l'exposició i, una vegada més, em vaig trobar davant d'una obra que deixa sense respiració, que tira d'esquena i, com sempre em passa, em va tornar a vindre al cap la idea aquella que l'únic que li fa falta a Nicolau, per a ser un pintor reconegut, és anar-se'n a viure i pintar a una gran ciutat, relacionar-se amb altres artistes i respirar l'ambient artístic del moment. Però qui el coneix sap que Pepe és un cas a part i que no podria pintar lluny de Mequinensa. És entre els seus on és feliç. És al Poble on troba l'estat d'ànim ade-

quat i els moments d'inspiració que fan d'ell el gran artista que és. I vet aquí que per esta circumstància, una de les gràcies del seu art, segurament la més determinant, és pel que fa una obra lliure d'influències de les modes i tendències artístiques. I per aquest motiu la seua obra, a part de ser tècnica-ment molt bona, és única, original i no s'assemella a cap altra. Però, pel que es veu, per arribar on es mereix, no n'hi ha prou en un món com el de l'art, tancat, hipòcrita, en el qual per sobre de tot, predominen els interessos i les influències. Si no et fan lloc i no pots pujar al carro dels que manen i decideixen, per molt bo que sigues, mai no seràs valorat com cal.

No tinc prou clar si a Pepe mai li reconeixem el veritable mèrit que té per la categoria de la seua obra; seria una llàstima, com tantes vegades passa amb els grans genis, que qui finalment s'adonés del seu talent fossen les generacions futures.

Edició facsímil de *La Ribera del Cinca* 1929-1931

// P.L. IEBC-IEA

L'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA ha realitzat una edició facsímil i històrica del número 102 del diari *La Ribera del Cinca*, setmanari de l'associació "Amigos de Fraga" que es va editar entre els anys 1929 i 1931. Aquest, corresponent al 18 d'abril de 1931, amb els titulars "*De las elecciones a la República. Fraga se declara por la República en las urnas y la proclama el martes una hora antes que en Madrid*", relata els esdeveniments produïts a la capital del Baix Cinca el 14 d'abril de 1931, dia en què els ciutadans de Fraga van proclamar la II República Espanyola una hora abans que a Madrid, en vista als resultats generalitzats a tot l'estat de les eleccions municipals de l'anterior diumenge al 14, on van triomfar les opcions republicanes per davant de les monàrquiques.

Amb aquesta activitat, l'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA pretén experimentar amb altres formats per a la divulgació històrica enfront propostes més clàssiques com la conferència, taula rodona, documental, cine-fòrum, etc. En aquest cas, es vol donar a conèixer el que va passar a Fraga ara fa 80 anys quan es proclamà la II República a l'Estat Espanyol. També es pretén mostrar

com era la premsa escrita en aquella època: temes i centres d'interès, seccions, disseny gràfic, publicitat, etc. En el projecte han col·laborat nombrosos mitjans de comunicació de la comarca del Baix Cinca, tant de premsa escrita com de ràdio.

L'exemplar que s'ha reproduït pertany a la col·lecció particular d'Ana Mari Satorres Calucho, hereu de son jaio, Andrés Calucho Soldevilla, Ancasol, antic col·laborador de la publicació. A més, l'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA ha editat un estudi, a cura de María Navarro Asín, on s'analitzen tots els aspectes abans esmentats. Aquest llibre, que sortirà a la venda properament, va acompanyat amb un DVD amb tota la col·lecció de diaris digitalitzada amb tota una sèrie d'índexs que faciliten la consulta (general per número i data, temàtic, poblacions, etc.). *La Ribera del Cinca 1929-1931* suposa el número 1 d'una nova col·lecció de l'IEBC-IEA, anomenada "Lo Rebot Digital" perquè es tracta d'una publicació convencional amb un suport digital, en aquest cas, un DVD, que es podrà consultar a través d'un ordinador o d'un reproductor de DVD domèstic.

Raül Agné, entre Scilla i Caribdis // Joaquim Torrent

La negativa de l'entrenador del Girona –nat a Mequinensa– a abdicar de la seua llengua ha servit, si més no, per a evidenciar un seguit de coses: per una banda la persistència, si no l'augment, de les actituds excoelents i d'intransigència cap a la llengua catalana, tant a nivell general de l'Estat espanyol com de la comunitat aragonesa en particular; i, d'altra banda, l'actitud poruga i mesquina de molts catalanoparlants, començant pels mateixos directius del Girona, que no han estat capaços d'emetre cap comunicat en solidaritat amb l'actitud del seu entrenador.

Les dos actituds són de doldre. Pel que fa a la primera, caldria fer veure la incongruència que representa si tenim en compte que el català també és una llengua aragonesa. Amb quins ulls,

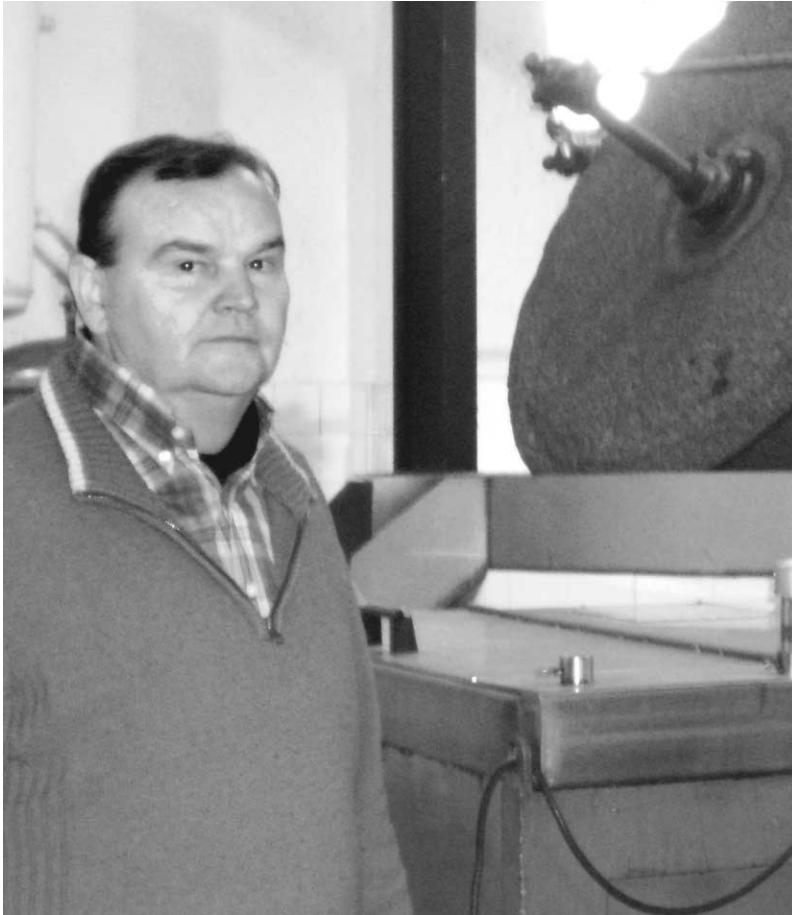

després d'aquests fets, es miraran molts mequinensans la resta d'aragonesos? Penso que aquest desafortunat incident hauria de servir per a obrir els ulls a molts aragonesos i fer-los recapacitar. Si això no es produeix haurem de pensar que, malauradament, hi ha alguna cosa que falla...

D'altra banda, el silenci dels directius del Girona també ens hauria de fer meditar sobre la internalització de la renúncia i la submissió per part de molts catalanoparlants, que, com el gos de Pavlov, reaccionen a deter-

minades situacions d'una manera condicionada, concretament amb silenci i resignació claudicants.

Pobre Agné, entre Scilla i Caribdis. Potser una altra vegada s'ho pensarà més després d'haver vist com certes parets de vidre no es poden trencar impunement...

Antoni Rey Solé
ANDREU COSO

Pregunta. *Qui és l'Antoni Rey, empresari?*

Resposta. Un apassionat de l'oli. Vaig ser propietari de la gasolinera de Flix, però et realitzes més com a persona si fas les feines ben fetes; i les fas més ben fetes si et dediques a allò que més t'agrada fer. I com que jo sóc un "forofo" de l'oli, em vaig vendre la gasolinera, i el 1986, vaig comprar el molí de Flix que feia 10 o 12 anys que estava parat. Des del 1998 també sóc propietari del molí de Mequinensa.

P. *Des de quan aquesta afició per l'oli d'oliva?*

R. De sempre. Ben jovenet, amb 10 o 11 anys, em passava hores i hores voltant pel molí de Flix observant encisat tot el treball que es feia allà dins. Era tal l'afició que, durant el servei militar, em feia arribar publicacions sobre la fabricació d'oli d'oliva i vaig fer un estudi molt complet sobre la viabilitat econòmica en l'obtenció d'oli d'oliva pel sistema tradicional o artesà. La meua formació sobre aquest tema és contínua. Actualment estic en contacte amb la Universitat de Deusto, no per

traurem cap títol, això rai, sinó per aprendre, i posar-ho a la pràctica diàriament a la meua empresa.

P. *Com és que un empresari de Flix es dedica a fabricar oli a Mequinensa?*

R. El molí de Flix se'm va quedar petit i, l'any 1998, un amic em va comentar que a Mequinensa hi havia un molí, de la antiga Cooperativa, que estava parat feia molts anys i que ara era propietat de Bannesto. L'hi vaig comprar a Bannesto, si el propietari hagués estat la Cooperativa, pel respecte que em mereixen els pagesos, no l'hauria comprat.

P. *Com és el molí de Mequinensa?*

R. És un molí artesà recuperat i restaurat per mi. Va ser inaugurat l'octubre de 1998. El molí està ubicat a la partida de la Plana, en un edifici de dos plantes. A la planta de dalt es fa la recepció de les olives, el posterior emmagatzematge de l'oli una vegada envasat i els controls de qualitat. A la planta de baix es fa la mólta i s'extrau l'oli.

El 2002 vaig fer una reestructuració. Vaig canviar el molí de martell mecànic modern per un de pedres

ANTONI REY SOLÉ, EMPRESARI I PROPIETARI

Sóc un apassionat

// ANDREU COSO

Em desplaço de Barcelona, on visc, al molí de Mequinensa per comprar oli extra verge per al consum de l'any. Parlo amb Antoni Rey Solé, propietari del molí, i quedem que el trucaré per telèfon per tal d'entrevistar-lo per a Temps de Franja. El truco i quedem el 19 de gener, a les 12 del migdia, per fer-li l'entrevista al cor del molí.

Antoni Rey Solé va nèixer a Flix el 1958, està casat i té dos fills de 20 i 13 anys. Fins els 11 anys va estudiar al seu poble a les Escuelas Nacionales com es deien en aquella època. Després, fins als 16 anys, va estudiar el batxillerat a Reus. Més endavant va realitzar estudis de comptabilitat i finances. Va dedicar-se a l'apicultura, com a hobby i va descobrir de les abelles tot un univers d'organització social i també que s'aprèn més observant i l'escoltant que parlant. Amb 18 anys va posar a treballar a la gasolinera de Flix al costat del seu pare. Però la seva gran passió era i és el món de l'oli. Ell mateix es reconeix com un "forofo" de l'oli.

truncocòniques de l'any 1942. Aquestes pedres les vaig portar de Maella, però anteriorment havien estat instal·lades a Sevilla.

P. *Quin oli es fabrica al molí de Mequinensa?*

R. L'oli que surt del molí de Mequinensa és oli d'oliva verge extra de cultiu tradicional i l'oli d'oliva verge extra de cultiu ecològic. En el seu envàs figura com a oli d'oliva verge primera premsada en fred. Una denominació, la de primera premsada en fred, que només hi pot figurar a l'etiquetatge quan el sistema d'elaboració és de tipus tradicional mitjançant premses hidràuliques, tal com consta a la norma CE 1019/2002.

P. *Què és oli d'oliva verge extra de cultiu tradicional?*

R. És el suc obtingut d'olives fresques de bona qualitat elaborat a través d'un procés artesà sense utilitzar calor. És el suc de l'oliva recol·lectada en el seu millor moment i processada adequadament, ja que s'extreu directament de les olives per procediments físics en condicions que no impliquen l'alteració de l'oli. A més, és un oli que no presenta cap defecte ni

mat, un "forofo" de l'oli i l'oliva

analític ni sensorial i que té tots els elements d'interès nutricional perquè no s'ha sotmès a cap procés de refinat. Aquest oli és considerat el millor, el de més categoria. El millor que podem trobar al mercat. L'oli verge extra és suc d'oliva tal qual, sense additius ni conservants.

P. *I l'oli d'oliva verge extra de cultiu ecològic?*

R. És igual que l'anterior, però de olives provinents d'oliveres cultivades segons les normes de l'agricultura ecològica. Oliveres que no han rebut cap tipus d'adob ni tractades amb plaguicides químics de síntesi. Tot això regulat per la normativa de la Comunitat Europea CE/019/2002 i avalat per BCS OKO-GARANTIE, que és una entitat amb seu a Alemanya. Aquesta empresa ens fa el control i ens dona la certificació segons el reglament europeu per a productes orgànics.

P. *Quin és el procés que es segueix per elaborar aquest oli artesà?*

R. Després de la recepció de les olives (empelt i arbequina) collides al Baix Cinca i a la Ribera de l'Ebre, es passen per la línia de rentat per traure possibles impureses. Seguidament es pesen i es porten a les sitges del magatzem per a la posterior mòlta amb les pedres de granit. Les olives, un cop triturades per les pedres de granit, s'aboquen a la pila de recepció de la pasta d'oliva. Com he dit, tot el procés es realitza en fred. La pasta de les olives, un cop triturada, es reparteix per sobre dels cofins, per afavorir un premsat uniforme. Un cop s'aconsegueix l'alçada màxima de la superposició dels cofins amb la pasta de les olives s'introdueixen a la premsa hidràulica. I d'aquesta primera premsada en fred surt el primer suc d'oliva, el denominat Oli Verge Extra "Mequinensa". De la premsa l'oli surt barrejat amb aigua vegetal de la pròpia oliva. Per facilitar la separació dels dos elements

es fa passar el líquid per unes piques o basses de decantació; i com que l'oli té menor densitat que l'aigua vegetal, sura i l'aigua queda al fons.

P. *Quins són els criteris per definir la qualitat o els atributs d'aquest oli?*

R. Els criteris de qualitat per valorar aquest o qualsevol oli d'oliva vénen determinats pel grau d'acidesa, l'estat d'oxidació, la detecció de components anòmals, pels resultats de l'anàlisi sensorial de les característiques organolèptiques definides per un panell de tastadors experts i pel mètode per a la seua obtenció. Es considera que el més bo i que conserva totes les propietats és aquell oli que compleix tot això que acabo de dir. En aquest molí, per assegurar la qualitat de l'oli també s'apliquen una sèrie de mesures que engloben des d'un pla d'autocontrol de qualitat APPCC (anàlisi de perills i punts de control crítics) fins a la utilització d'un document que firmen els pagesos per certificar que les olives que porten al molí són noves, han estat tractades amb productes segurs, traslladades amb caixes i remolcs nets, etc.

P. *I les característiques i propietats de l'oliva, quin paper hi juguen?*

R. Per fabricar un bon oli s'ha de tenir en compte la varietat de les olives, així com l'estat de les olives abans de ser premsades. Si les olives es deixen envellir i es guarden molts dies en males condicions, els enzims hidrolítics comencen a actuar sobre els lípids i el seu grau d'acidesa augmenta, minvant així la qualitat.

P. *Al molí de Mequinensa, se segueix algun procediment de protecció mediambiental?*

R. Seguim un programa de gestió mediambiental i apliquem mètodes productius sostenibles i respectuosos amb el medi ambient. Per exemple, de la sansa o pinyolada (que és la pasta de les olives

que queda després de la premsada), un subproducte que s'obté en el procés d'elaboració de l'oli, una part es queda aquí al molí i s'utilitza com a combustible per alimentar la caldera de calefacció i per l'aigua calenta sanitària, i la resta s'envia a empreses "orujeiras" per a l'extracció de l'oli de sansa a través de l'ús de productes químics, com ara l'hexà.

Les oliasses, que és l'aigua vegetal de la pròpia oliva – subproducte molt contaminant per als medis aquàtics degut al seu alt contingut en matèria orgànica – i d'acord amb el programa de gestió mediambiental, es destinen per a adob orgànic a les finques de cultius, principalment de blat, girasol, civada i olivera.

P. *Com es comercialitza l'oli del molí de Mequinensa?*

R. Una part es queda al poble i l'adquireixen particulars al mateix molí, o el compren a les botigues del poble. Una altra part es distribueix a tota Espanya a través de servei directe domiciliari. Una part important s'exporta a països

europeus: França, Anglaterra, Alemanya,...

P. *Aquest oli porta la marca comercial "Mequinensa". Sona a homenatge.*

R. A homenatge i a agraïment. Sempre dic que aquest molí no és

meu, és del Poble, dels pagesos que confien en el meu treball, per això l'oli que hi fabrico porta la marca comercial "Mequinensa". També per una qüestió històrica: aquest oli, de gran qualitat, ja va ser apreciat pels àrabs quan van establir-se a aquestes terres allà pel segle VIII. Els cronistes àrabs parlen de *Miknàs-sa az-zaytún*, que en àrab vol dir 'terra de l'oli', denominació que va donar nom a l'actual de Mequinensa.

«L'oli que surt del meu molí és de cultiu tradicional i ecològic»

«Vaig a la Universitat de Deusto per a millorar la meua empresa»

Història de mossèn Joan Fusté Vila

// M. TALP

ció del Museu Catòlic Diocesà de Lleida, guardant allà obres de les parròquies que pertanyien a la Diòcesi. Li semblava que allà estarien resguardades.

El record que tenim d'ell és el d'una persona que atenia a tothom, sense cap discriminació i es posava molt content quan la canalla el saludava i li feia un petó a la mà.

Li interessava molt que anés amunt el nivell cultural del poble: estava en contacte amb els mestres i feia excursions als Castellassos amb les escoles.

Els nens i nenes es sabien de memòria el *Dies Irae*, que es cantava als enterraments. Quan va començar la moda dels vestits d'organdí i brodats per a les comunions, a ell no li va fer gaire gràcia; en canvi sempre tenia una paraula agradable per a les que anaven més senzilletes (això és un gran record personal).

Li va agradar molt la iniciativa d'una mestra de preparar algunes alumnes per a fer el Batxillerat. Ell feia les classes de llatí sense cobrar. S'aprenia la gramàtica com a ningú i ensenyava les traduccions de tot el llibre. Fins i tot van venir a aprendre llatí d'altres pobles.

Eren temps difícils, però el poble estava tranquil. Crec que va ser conciliador i no es va definir mai a favor de cap política. Admirava als alemanys de la postguerra, per com ho havien reconstruït tot. Segurament tenia preferència per la democràcia.

Amb motiu de l'aniversari de la seva mort ha sortit al número 33 de la revista *La Rambla d'Albelda* un article d'en Carlos E. Corbera Tobeña recordant la història d'aquest capellà que va formar part del poble molts anys.

Natural de les Borges Blanques, mossèn Joan va fer la carrera eclesiàstica al Seminari de Lleida. La plaça d'Albelda va ser per oposicions, abans del 36. En el conflicte d'aquest any, va anar cap a França, amb altres companys, per camins difícils. Després encara va anar a Roma.

Al 38, va tornar a la seva parròquia, trobant-la molt feta mal bé pels

conflictes passats, i la va reorganitzar. La seua tasca, a més de la religiosa, va ser de tipus social i historiogràfica. Es va interessar per la millora de l'agricultura. Va ajudar a repartir, en finques més petites, una de gran extensió, als anys 30. Als 40 i 50, va fer gestions a l'Institut Nacional de Colonització per distribuir als veïns algunes terres desaprovechades.

El seu interès per la història era conegut. Va treballar molt per recuperar els Castellassos i el seu contingut com a poblat iber i en va escriure articles sobre el tema a la revista *Ciudad* i al diari de Lleida *La Mañana*.

Havia participat amb l'organitza-

Fotografies del Mn. Joan Fusté
LA RAMBLA D'ALBELDA

LA VIDA EN CALMA

El pes de les coses // Teresa Serrano

Mentre ens lamentem pels temps que ens ha tocat viure, per l'infortuni que patim en veure minvada la nostra capacitat de gastar o d'adquirir, de vegades, oblidem allò que no té valor material, que no es compra amb diners. Incidim d'aquesta manera en el desequilibri, relegant a l'oblit el que és comú a tots quan les butxaques no estan plenes.

Idèntics som davant la intensitat de la llum que anuncia la primavera, i davant l'aroma que porta cada estació. Iguals en escoltar el silenci de la nit o el flagell del vent, potser ens diferencia la capacitat d'apreciar aquests plaers barats sense artífici.

Quin pes té, què costa una xerrada amb amics, una rialla a

temps, una carícia o un petó?

En un món en el qual el valuós té un pes específic, on tot ha de ser tangible i es deixa poc espai al gaudi simple dels plaers eteris, perquè no reivindicar tornar a la candidesa de moments sense diners, tenir la gosadia de "bengastar" energia en trobades baratetes, en abraçades, en dir "t'estimo"?

Si som capaços d'assaborir aquests delits, si deixem en l'oblit el joc de possessions que governa les nostres vides, potser siguem feliços i ens sentim més plens.

Potser sigui un bon moment per espremer la imaginació, per trobar camins inexplorats en què el valor, el pes de les coses deixi de mesurar-se en números.

Confraries a la Ribagorça

// GLÒRIA FRANCINO

Les confraries són institucions lligades a la gent dels pobles i de les esglésies o monestirs, que es van organitzar amb motiu de moltes morts tant a causa de les pestes com de gent que no tenia família i que calia vetllar-la i donar-li sepultura amb advocació a algun sant patró. Actualment, encara són vives a la Ribagorça.

La més coneguda és la Confraria de Sant Sebastià del Pont de Suert, on després de més de quatre-cents anys encara se celebren els àpats només per als confreres, durant dos dies festius, des de la vetlla del 20 de gener. Pel que fa als priors, es renoven cada any. A grans trets, el prior és el cap de família d'una casa, quan aquest mor, la vídua passa a ser la representant de la casa dins la confraria, nom popular amb que es coneix la confraria.

També existeix la Confraria de Sant Sebastià de Bonansa, el *Libro de la Cofradía de San Sebastián* de 1843 recull els seus objectius, tot i que és més antiga i probablement sorgí arran de les pestes del s. XVII. Allí celebren una missa i un sopar on hi assisteix tot el poble. Com a confraria femenina cal destacar que les *maioraleses* eren les dones encarregades d'enllumenar el rosari

ja que formaven part de la Confraria del Rosari.

A Sopeira hi ha la Confraria de Sant Esteve, de la qual es conserva el *Libro de la Cofradía de San Esteban* des del s. XVIII, que encara és vigent en l'actualitat a l'hora d'organitzar les defuncions. Se celebra una missa anual el 26 de desembre, Sant Esteve, on es passen comptes i es tria el nou prior.

Tota aquesta tradició, en el cas de Pont, ha estat recollida al llibre *Algunos datos históricos referentes a Pont de Suert*. El llibre està estructurat en dues parts, en una hi

Confraria de Sant Sebastià del Pont de Suert

ACM (DALI)

DANIEL "DTODAF"

(DRETA)

apareix informació general sobre Pont (història, costums...), i en la segona hi ha informació relativa a la Confraria de Sant Sebastià, amb transcripció de fragments del *Llibre Vell de la Confraria del Pont*, datat al 1586 i escrit en català. En aquesta obra descobrim, per exemple, que en la Confraria hi havia tot de categories socials, com la dels ramaders o la de confreres entrants d'altres poblacions.

TOT ENSENYANT LES DENTS

El tagín i la cassola // Ramon Sistac

El *tagín* (*tagina*, *tajin*, *tadjine*) és una benedicció d'Al·là. És una mena de cassola de terrissa o ceràmica amb tapadora del mateix material i forma de xemeneia. El *tagín* s'utilitza en la cuina magrebina per a fer tota mena d'estofats al foc, a les brases o al forn; i dona nom al mateix menjar que s'hi cuina (com les nostres *cassoles* o *paellas*). El fet d'estar fet de fang, i la seua forma acampanada, permet una cocción molt lenta i sense greixos, perquè el vapor circula per dins. És per això que ha estat definit com l'autèntic "forn portàtil". Com es feia abans a les nostres pastisseries, en alguns llocs les mestresses porten els seus *tagíns* al forn del barri o del poble, el recullen un cop cuit i se l'emporten cap a casa. Alguns estan profusament decorats i, seguint el costum nord-africà i arabomusulmà, els plats que s'hi fan (que poden ser tant de carn com de peix com de verdures) solen combinar el salat amb el dolç, les espècies i fins i tot l'escorça de llimó. Una autèntica delícia per als sentits, sana i nutritiva.

La *cassola* (a Mallorca *greixonera*, a Menorca *tià*) és també

una benedicció divina, siga de carn, peix o verdura. En la nostra tradició, encara que ara s'adapten també a les plaques vitroceràmiques, són de terrissa i panxudes, per tal de permetre una perfecta adaptació al foc i, sobretot, fer-hi el sofregit sense que es creme ni s'empegue. Estos temps de finals d'hivern, prescindint de la Quaresma, és una bona època per a fer una contundent *cassola de tros*, amb espinacs, caragols i tota classe de carns, amb predomini de les de porc, autèntica discordança cultural entre les dues ribes del Mediterrani.

A cavall entre el nord i el sud, entre el *tagín* i la cassola, la Dúnia Carulla ha escrit *Un amor sense vel. La lluita d'una parella entre l'odi i el rebuig* (ed. Pagès, Lleida 2011), la història viscuda —narrada en primera persona— de la relació entre una catalana de Bell-lloc d'Urgell i un marroquí de Marràqueix a Lleida. La lluita de l'amor entre murs d'incomprensió, hipocresia i intolerància; la lluita d'una nova societat que, malgrat totes les desavinences, crisis i frustracions, la Dúnia i l'Omar estan contribuint a teixir per a tots nosaltres.

Nova edició del *Cinga Fòrum* sobre "Llengua i emoció"

// CARMÉ MESSEGUER

Taula amb
Pallarol,
Sorolla
i Gibert
RAMON MESALLES

El cap de setmana de l'11 al 13 de març, l'Institut d'Estudis del Baix Cinca va convocar a Fraga una nova edició del *Cinga Fòrum* sobre "Llengua i emoció", en la seua línia de treball en favor de la dignificació de la nostra llengua. Com habitualment, hi col·laboraven el Casal Jaume I de Fraga, Òmnium Cultural de Ponent i també la revista fragatina *Fogaril i Calaixera*.

La trobada va començar divendres al vespre amb un sopar tertúlia en què es va presentar als assistents la revista que teniu entre mans amb motiu de la meritòria fita d'haver assolit el número 100. La presentació va córrer a càrrec del director de la publicació, el saidinenc Màrio Sasot, i de l'articulista fragatí Francesc Ricart.

Tot i que al cartell anunciador de la jornada hi apareixia una d'aquelles closques de caragol que, plenes d'oli, donaven un fil de llum a les llargues nits de la postguerra, la jornada de dissabte, per causa de la pluja, va començar a les fosques a la sala d'actes del Palau Montcada. L'obertura de la jornada va córrer a càrrec de Pep Labat, president de l'IEBC i el professor de secundària Joaquín París va introduir l'historiador Jordi Bilbeny, que en la seua ponència "Llengua, injustícia i veritat" es va remuntar en el temps, fins al 1500, per denunciar les primeres lleis que van vetar l'ús oficial de la llengua catalana i analitzar el procés d'ocultació i menysteniment de la nos-

tra llengua i cultura.

Ja ben il·luminats en una sala d'exposicions del Montcada, el jurista Juli Pallarol llegí la ponència de la lingüista i professora de la Universitat de les Illes Balears, Rosa Calafat, absent per malaltia, on defensava no només el fet de poder parlar en català sinó la necessitat de fer-ho culturalment en català, amb referents i amb girs propis. Introduït per l'estudiant Hugo Sorolla, el psicòleg Quim Gibert, ànima de la jornada, explicà, amb anècdotes i exemples de la vida quotidiana com ens podem carregar emocionalment per fer un ús valent i optimista de la llengua.

Després d'un reconstituent esmorzar a base de cóc i farinosos variats, la jornada va continuar amb la presentació del programa de cohesió social "Quedem" que porta a terme Òmnium Cultural i amb la lectura, per part de Francesc Ricart, del Casal Jaume I de Fraga, del manifest a favor de la llibertat d'expressió i de la recepció de TVC al País Valencià. Finalment, introduït pel seu homòleg lleidatà Ramon Camats, el filòsof gironí Josep Maria Terricabras va reclamar espais de poder lingüístic on poder fer un ús lliure de la nostra llengua.

La proposta de cap de setmana cultural es va cloure l'endemà diumenge amb una visita al nou complex museístic de Mequinensa, que comprèn el Museu de la Prehistòria, el Museu d'Història i el Museu de la Mina.

L'assemblea de l'IEBC renova la junta

// ROSA ARQUÉ

Lo dia 20 de febrer, va tindre lloc al Palau Montcada de Fraga l'Assemblea General ordinària de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA. Va obrir l'acte lo president, Pep Labat, amb l'informe de les activitats de l'any 2010: cursos de català, jornades *Cinga Fòrum*, diverses publicacions, beques d'investigació, lliurament dels premis a la normalització lingüística, etc.

Després va anunciar que per a l'any 2011 es continuarà amb les activitats de les diverses seccions, però també es vol acabar la repro-

Julio Moreno i Pep Labat ROSA ARQUÉ

ducció del Dofí de Vil·la Fortunatus i mirar de restaurar l'única col·lecció original íntegra del setmanari *la Ribera del Cinca* (1929-31).

Després es va comentar, destacar i analitzar la ignorància de la Llei de Llengües per part de les institucions locals i comarcals i les males relacions que origina això, sobre tot perquè dificulta molt lo treball de l'associació i perquè mostra lo poc respecte que tenen, tant la Comarca com a l'Ajuntament, per la llengua i per les persones que la parlem.

Seguidament, es va repassar l'organigrama de l'Institut i es va comunicar que enguany hi haurà dos vocals més a la Junta: Hugo Sorolla, que treballarà el tema d'Internet, el web i la comunicació i Marina Barrafon que s'ocuparà de la secció de Patrimoni Històric.

Saidí i els companys de professió de Joaquim Ibarz acomiaden al periodista en el seu darrer viatge

// MÀRIO SASOT

El diumenge 13 de març, amb la plaça de la Constitució de Saidí mig plena i l'església rebotida de gom a gom, centenars de persones volgueren donar l'últim adéu al periodista Joaquim Ibarz Melet, (Saidí, 25-5-1943, 12-3-2011), corresponsal de *La Vanguardia* a Centre Amèrica durant quasi 30 anys.

Una perllongada malaltia que desembocà en un tumor cerebral el va tindre hospitalitzat des del passat estiu. Des d'aquell temps, tan sol va creuar l'Atlàntic una vegada més, a finals d'octubre de 2010, per a rebre a la Universitat de Columbia de Nova York el premi Maria Moors i Cabot de Periodisme que se li va concedir al juliol d'eix mateix any.

A la cerimònia fúnebre celebrada el diumenge a Saidí, a més de la presència de tot el poble, es podia apreciar la de molts amics de la professió, de la seua llarga etapa de *La Vanguardia* i d'altres anteriors a Madrid i al vesperterí barcelonès *Tele-Express*. Hi era present una bona part de la seua secció d'Internacional, el seu redactor en cap, Joaquín Luna, la Jefa de Secció Elisenda Vallejo i la redactora Gemma Saura. També vingueren a Saidí els subdirectors del rotatiu, Enric Juliana i Miquel Molina. No faltaren a la trista cita, tampoc, els seus amics, companys des de la redacció de *Tele-Express*, Enric Banyeres i Joaquim Roglan, o el fotoperiodista Gervasio Sánchez amb el que va coincidir a Amèrica als anys 80. També vingueren des de Barcelona, els pares i la germana de la Elisabet Sabartés, qui cobreix la informació de Mèxic i Centre Amèrica per a *La Vanguardia* des de l'agreuiment de la malaltia del Quim i que l'acompanyà, empentant-lo en la cadira de rodes, en la recepció del Premi Moors Cabot a Nova York.

També hi assistiren alguns amics de l'època saragossana dels 60, de quan el Quim treballà al *Noticiero* i col·laborà amb el grup de "Teatre de Càmera", com l'actor i psiquiatra Eduardo González.

Quant a personalitats del món de la política, a part de l'alcaldessa de Saidí, assistí el senador Fragatí per Osca, Josep Maria Becana, el qual excusà l'assistència de la Consellera de Cultura del Govern d'Aragó, María Victoria Broto. També va voler acostar-se l'antic alcalde socialista de Fraga Sisco Beltrán, company de batalles amb Joaquim en la lluita contra el projecte de construir una central nuclear a Chalamera.

Durant la cerimònia fúnebre intervingué el periodista Manel Campo Vidal, originari de Camporrells, amic i company del Quim, també des de l'època del *Tele-Express*, el qual recordà una cita de l'article que li va dedicar a Ibarz el seu cap de la secció, Joaquín Luna el dia abans i que reflectia nítidament el tarannà del periodista saidinenc: "Segurament Joaquim, al veure com estàvem d'atragats amb la catàstrofe de Japó i la situació a Líbia i Egipte, s'hagués ofert per a escriure ell la crònica de la seua mot i així estalviar-nos feina".

Manel Campo assenyalà la paradoxa de Joaquim, d'haver mort al seu poble natal, envoltat del caliu de la família i amics, "després d'haver donat tantes voltes arreu del món" i destacà la capacitat d'Ibarz "de fer

Gent de Saidí esperant a la plaça per donar l'últim adéu al Quim
MÀRIO SASOT

de pont entre els catalans de Mèxic i els Mexicans, entre Aragó i Catalunya, entre Mèxic i Espanya".

L'acte acabà amb el cant d'una jota d'un amic saragossà i el desig generalitzat de que les autoritats aragoneses no deixen de la mà el projecte de la casa museu "Casa Vostra".

La família i tots els qui l'hem estimat us agraïm la vostra pregària, la vostra companyia i el vostre condol.

Saidí, 13 de març de 2011

Comença a rodar l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua Catalana

// JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

1. C. Alcover
2. J.A. Chauvell
3. M.R. Fort
4. J. Giralt
5. A. López
6. H. Moret
7. A. Quintana.
8. M. Sasot
9. R. Sistac

Els acadèmics
proposats

Com podeu veure, el títol de l'article no respon a la denominació d'Acadèmia Aragonesa del Català, que és com se l'anomena en la Llei de Llengües. Pensem que la proposada en el títol és més adient i acadèmica.

A primers de març, el Consell de Llengües d'Aragó va proposar com a membres d'aquesta Acadèmia: Carme Alcover, Josep Anton Chauvell, Maria Rosa Fort, Javier Giralt, Ángel López, Hèctor Moret, Artur Quintana, Màrio Sasot i Ramon Sistac. Tant Carme Alcover com Javier Giralt són també membres del Consell General de Llengües. També dos d'ells –Artur Quintana i Ramon Sistac– són

membres de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, la qual cosa, haurà de facilitar les relacions, tan necessàries, entre ambdues institucions.

De la lectura dels *currícula* dels proposats i de la informació que hem disposat, podem concloure que sis són filòlegs o doctors, quatre de català i dos de castellà.

Set han estat o estan vinculats a tasques d'ensenyament, la majoria a la Universitat. Tots nou, en diferents camps –assaig filològic i general, novel·la, poesia, periodisme...– i intensitats, són escriptors. De set d'ells es coneixen les seues vinculacions històriques amb l'associacionisme i cultura de la Franja.

Si mirem els continguts d'aquesta revista ens adonarem que cinc dels acadèmics són col·laboradors habituals. I un d'ells, Màrio Sasot, n'és el director.

No podem menys que donar l'enhorabona als designats, desitjant-los força d'èxits en la seua tasca pel bé de la cultura i de la nostra llengua.

El Cant a la Llibertat supera les 20.000 signatures per convertir-se en l'himne d'Aragó

La iniciativa legislativa popular que té com a objectiu convertir el Cant

a la Llibertat com a himne d'Aragó ha arreplegat més de 20.000 signatures –són necessàries 15.000– per a la seua tramitació a les Corts. El debat parlamentari es donarà ja en la pròxima legislatura.

El passat 13 de març va tenir lloc la festa final de la campanya al Parque Grande-José Antonio Labordeta de Saragossa.

DONES

María Moliner (Paniza, Saragossa 1900-Madrid 1981) // Merxe Llop

Bibliotecària i lexicògrafa que ho va tenir molt difícil a causa del masclisme durant la dictadura. Al 1921 es va llicenciar en Història amb la màxima nota i Premi extraordinari. S'incorporà al Cos Facultatiu d'arxivers, bibliotecaris i arqueòlegs, en l'arxiu de Simancas. Casada amb el físic Fernando Ramón Ferrando, mare de quatre fills. Directora de la biblioteca de la Universitat de València, participà en la Junta d'adquisició de llibres i intercanvi internacional.

L'any 1946 va assumir la direcció de la biblioteca de l'escola Tècnica Superior d'enginyers industrials de Madrid, on es va jubilar el 1970. Publicà sense el seu nom *Biblioteques rurals i*

xarxes de biblioteques a Espanya (1935), el llibret *Instruccions per al Servei de petites biblioteques* (1937), un treball vinculat a les Missions Pedagògiques. A principis dels anys 50 va començar a redactar el seu *Diccionari d'ús de l'espanyol*, publicat el 1966 un llibre de definicions, de sinònims, d'expressions fetes i de famílies de paraules. Ella diu: si el diccionari l'hagués escrit un home, es diria: "Però, i este home, com no està en l'Acadèmia!".

Extraordinari el llibre de Mª Pilar Benítez Marc (*María Moliner i les primeres estudioses de l'aragonès i del català d'Aragó*. Saragossa, Rolde, 2010).

Salvador Montull, un referent per on passa

Lo passat 28 de desembre, l'Agrupació local del PSOE de Fraga va entregar lo XI Premi "Ernest Lluch" a la Solidaritat i el Progrés, que enguany va rebre Salvador Montull de mans del President del Govern d'Aragó, Marcel·lí Iglesias. Eix premi reconeix la labor de persones, associacions o entitats que, al seu treball quotidià, promouen los valors de solidaritat, justícia i igualtat a Fraga i Comarca.

Després d'una honesta trajectòria professional dedicada a la pagesia i a la cria i venda de bestiar, va arribar la jubilació. Lo premiat ha estat des d'allavonses dedicat al servei de diverses associacions, com la dels Veïns i Amics del Casc Històric de Fraga, on s'ha desviscut per millorar la situació del barri i per demostrar que, independentment d'on es viu, es poden estimar les arrels. De fet, no fa gaire que l'hem vist de paleta fent un mosaic de codissets a la Plaça de Sant Pere per a mantindre viu lo record d'eixos carrers que teníem. Perquè ell és dels que s'arromanga.

S'ha preocupat sempre per acon-

seguir allotjament digne als treballadors del camp i regularitzar la seua situació. A Càritas va participar en l'acompanyament a les primeres famílies estrangeres que arribaven a Fraga, va participar en actes de sensibilització per afavorir la integració i la convivència intercultural, també en l'inici del programa de repartiment d'aliments.

Sempre ha sét una persona clara i sincera, la qual cosa, a camins, li complica la vida, però la seua fortalesa espiritual l'ha fet resistir totes les empentes. Davant de l'expressió: "Déu t'ho pagarà", ell sempre contesta: "Ja m'ho paga cada dia". I és que Salvador, als seus 83 anys, irradia felicitat i il·lusió per on passa.

Ha sabut, amb lo seu somriure, ficar-se a la butxaca els joves. Primer els joves estrangers, amb qui durant molt temps va compartir dissabtes al matí portant-los a veure los camps de cireres florits i la presa de Mequinensa, la Punta de la Concepció de Fraga, a plantar rosers i pins,... També los joves del Junior, que van ser qui el van proposar per al premi.

Salvador Montull
M.P. ARIBAU

Com és ben sabut, darrere d'un gran home sempre hi ha una gran dona, i en eix cas una gran família, que sap l'esforç que costa tenir una persona així a casa, perquè per a Salvador no hi ha horaris si algú el necessita.

A l'acte d'entrega del premi va agrair a Càritas que l'hagués format en la línia de l'entitat, és a dir, no al paternalisme i sí a la promoció de la justícia, perquè reconeixia que "en la bona voluntat no n'hi ha prou".

U12

La banalització del feixisme // Esteve Betrià

Ja fa molts anys –segurament massa anys– que sento per places i carrers, però també en converses de cafè, en sobretauls domèstics i, sobretot, entre els participants a les ja tradicionals tertúlies radiofòniques o, més recentment, a les televisives, titllar de feixista les persones que expressen idees o mantenen actituds polítiques diferents, aparentment diferents, a les que sosté vehement la persona que ha gosat qualificar-les de feixista. I això m'ofèn; m'ofèn profundament perquè tinc ben present que el feixisme ha provocat, sobretot en la primera meitat del segle XX, la mort de desenes de milions de persones i el sofriment de centenars de milions a Europa, i a arreu del món. I no es tracta de banalitzar aquestes morts i aquests patiments; perquè, certament al meu entendre, qualificar de feixista una opinió amb la que no s'està d'acord no és altra cosa que banalitzar el feixisme, banalitzar el sofriment aliè.

També m'indigna –això sí, amb molta menor intensitat– el tòpic que diu que s'han de respectar les opinions d'altri, obviant que són les persones i no pas les opinions allò que s'ha de respectar. Malament aniríem si totes les opinions –com ara les feixistes– fossen respectables. La humanitat no hauria avançat un pas en el seu desenvolupament si no s'hagués posat en qüestió, en discussió, les opinions d'altri. Respectem les

persones, no necessàriament llurs opinions.

Doncs bé, aquestes dues reflexions esbossades en els dos primers paràgrafs d'aquest escrit han estat anys –gairebé una dècada– dormint el somni dels justos en un racó mig oblidat del meu ordinador a l'espera que trobar el temps i la motivació necessaris per a desenvolupar-les, ni que sia breument. Ara, amb motiu –amb l'excusa– de la publicació al diari *La Vanguardia* del passat divendres 4 de març de la columna 'A ver si aprendemos' de Quim Monzó, he cregut oportú manifestar-me, com el mateix Monzó, indignat per la banalització actual que es fa del feixisme (per cert, amb el terme 'banalització' –feliç coincidència– ja fa anys havia intitulat una hipotètica crònica. Així doncs, recomano la lectura, o la recuperació, del text de l'escriptor barceloní adés esmentat atès que, per més que m'esforça, mai no podré dir d'una manera prou contundent ni tan dretament com ho fa Monzó quan descriu un parell d'anècdotes situades a Alemanya i Rússia, dos països que de manera més intensa han patit el feixisme. Hi ha comparacions que són intolerables perquè, sens dubte, hi ha una frontera intraspasable: banalitzar el feixisme; una frontera que de manera quotidiana transiten, amb total impunitat, milers de ciutadans d'aquest país, d'aquest estat.

Arriba l'esperat segon disc dels Manel

// HUGO SOROLLA

El grup revelació del pop català, Manel, ha publicat recentment el seu esperadíssim segon disc, *10 milles per veure una bona armadura*, un treball que no té cap "voluntat rupturista" i que manté la línia des preocupada i vital del seu primer disc. De fet, els quatre membres del grup, Guillem Gisbert, Roger Padilla, Martí Maymó i Arnau Vallvé, han assegurat que el disc no té més pretensions a banda de recollir cançons que "sonen bé", explorant nous camins, però amb la mateixa estètica.

Les cançons de *10 milles...*, doncs, estan en la línia del seu anterior treball, *Els Millors professors europeus* i inclouen, entre altres, una tendra història d'amor en la vellesa ('Criticarem les noves modes de pentinats'), una parella que no acaba de trencar ('Deixa-la Toni, deixa-la') i una altra que torna ('El Miquel i l'Olga han tornat'). Unes lletres més llargues i uns arranjaments més orquestrats acaben de polir la seua fórmula.

L'expectació per la tornada als escenaris de la banda barcelonina, després de més d'un any d'absència, és màxima. De moment, s'han confirmat una vintena de concerts i les entrades fins al juliol ja estan

exhaurides.

Malgrat el seu èxit, els components del grup segueixen reticents a emmarcar-se en una nova generació del pop català: "Som quatre païos que fan les seves cançons, no ens sentim part de res". Amb tot, el fet que els Manel han ajudat a consolidar el nou panorama del pop modern en català és indiscutible.

Aquest nou fenomen es remunta a l'inici d'aquest segle, amb l'esclat dels Antònia Font. Aquest esclat va ser una petita revolució: els Antònia no pretenien reivindicar res que no fos la seua pròpia música i ho feien amb seua llengua. Així, van

Els integrants de Manel, en una imatge promocional del seu nou disc.

DISCMEDI

contribuir a alliberar la música en català d'aspectes polítics que res tenen a veure amb el món de la creació artística, amb referents propis extrets de realitats globals.

Inconscientment, els Antònia van sembrar amb el seu èxit la llavor d'una tendència que ha arrelat gràcies als Manel i a d'altres com Els Amics de les Arts o Mishima. I és que a la fi la música en català ha assolit una normalitat enormement positiva: hi ha un continu de grups catalans que són apreciats per la seua música, més enllà de la llengua, tal com passa amb les bandes de la resta del món.

SOM D'EIXE MÓN

Llengua –gastronomia– i emoció // Francesc Ricart

Divendres a la nit ens vam aplegar a sopar més de vint persones convocades a participar de la Jornada *Llengua i emoció*. El sopar engegava un programa molt interessant ideat i muntat per Quim Gibert qui, per quarta vegada a Fraga, ha estat capaç de mobilitzar persones vingudes d'arreu del territori a sentir i debatre sobre la llengua, transgressions i emocions. Santes paraules! El sopar havia de ser el marc per parlar de la revista *Temps de Franja* i el que suposa haver arribat al número 100. El sopar i el farciment, amb perdó, a càrrec del director de la revista i d'aquest opinaire van servir per valorar la llarga vida del nostre artefacte, un dels productes estrella de la reivindicació del català a la Franja. Els amables comensals es van mostrar receptius a les nostres explicacions i hi van fer aportacions interessants. Dissabte, les aportacions dels ponents van respondre a les expectatives i ens van emplenar els pulmons d'una ració considerable d'aire beneficiós per anar tirant un temps que bona falta ens fa. Els "culpables" van ser Jordi Bilbeny i Josep M. Terricabras, les estrelles d'un programa emo-

cionant. Si em permeteu, faig la meua tria que correspon a la idea que la llengua ha de guanyar espais de poder, segons Sant Josep M. Terricabras.

Aquest article ja veig que serà més prescindible que els altres meus perquè tot ja estarà dit en altres llocs d'aquest paper amb més escaïença, però no em puc estar de referir-me als acadèmics del català del Consell General de les Llengües. El nomenament hauria de voler dir que la Llei ha de començar a navegar. Som conscients, tanmateix, que la barca es pot quedar arrecerada en un no-port si les eleccions de maig a la DGA donen uns resultats indesitjats. I aleshores ja en parlarem. Mentre, rebeu senyores conselleres i senyors consellers els bons desigs perquè feu una bona feina a favor del prestigi i la recuperació de la llengua catalana a les comarques de la Franja. Menció especial per als veïns d'aquestes pàgines de *TdeF*, els amics Ramon Sistach i Esteve Betrià, als quals, tot i saber que el Consell no té un poder executiu, els demano que ajudin a crear espais de poder per a la llengua, espais sense retorn.

Els dibuixos infantils de la guerra 1937-1938: el cas de la nena de Ballovar

// VIRGILI IBARZ SERRAT*

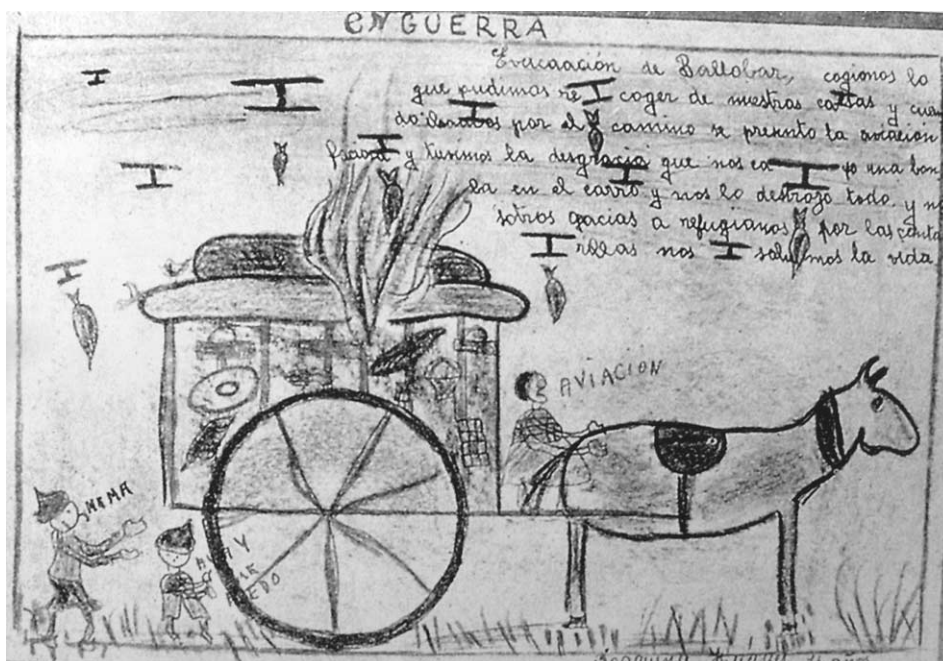
Durant la guerra civil espanyola, milers de xiquets van ser evacuats a colònies infantils pel Govern de la República. Els nens havien estat separats del seu entorn i en molts casos havien vist morir els seus familiars després dels bombardejos. El matrimoni Alfred i Françoise Brauner van voler alleujar el dolor dels petits per mitjà de tot tipus d'activitats alliberadores: música, teatre, pintura, etc. Pensaven que el dolor dels nens es podia reflectir en els seus dibuixos.

Els Brauner realitzaren milers de fotografies d'aquests dibuixos. Un cop va caure la República, es van traslladar a França. Portaven en les seves maletes fotos de dibuixos i còpies de redaccions de nens. La "col·lecció Brauner" es va exhibir a Europa, però va haver d'esperar fins al 2006 perquè els dibuixos es veïssen a Espanya. El Departament de Cultura de la Diputació de Guadalajara va oferir una retrospectiva de 38 dibuixos fets per nens espanyols d'entre 3 i 14 anys que ens mostren sentiments de dolor, angoixa, pèrdua, i finalment, esperança. Entre ells hi ha un dibuix de l'aragonesa Joaquina Huguet, una nena de 14 anys de Ballovar.

Els Brauner es van traslladar a Catalunya el 1938. En una escola de Barcelona van rebre un paquet de dibuixos per a remetre "els nens de França, per dir-los que calia ajudar a la República". A més, van establir contacte amb una organització d'ajuda social i van proposar que es promogués a les escoles un concurs de dibuixos i redaccions. Els responsables es van entusiasmar amb el projecte i van triar els temes següents:

1. La meua vida abans de la guerra
2. El que jo he vist de la guerra
3. Com veig la meua vida després de la guerra

El dibuix de Joaquina és en blanc i negre, el que dona més dramatisme a l'escena. Alfred Brauner estava

Dibuix de Joaquina Huguet

present mentre Joaquina feia el seu dibuix. Observant els nens, els Brauner van notar que començaven el seu dibuix per l'esdeveniment que els havia espantat més. Després es mostraven alleujats i afegien detalls accessoris.

Observant a Joaquina Huguet, Alfred Brauner ens diu que el relat del seu dibuix és molt clar: "quan es va produir l'evacuació de Ballovar, la família va carregar tot el que podia en un carro tirat per una mula, però va aparèixer l'aviació i una bomba va destruir el vehicle". Alfred precisa que ningú va ser ferit, però es van perdre tots els béns. Joaquina comença per dibuixar el carro i la bomba. Després els personatges: el pare, la mare, la nena, però és al germanet a qui l'autora fa dir que té por. Alfred ens informa que, després de dibuixar la mula, "Joaquina es relaxa: detalla la càrrega, posa més avions al cel, cobreix el sòl d'herba, remata el dibuix amb un enquadrament. És clar que la nena ha vençut la por".

Nosaltres pensem que Joaquina és una nena molt segura i madura per la seva edat. Si observem el text del dibuix, veiem que la lletra té un bon traç vertical, amb lletra molt estable.

El text està ben escrit gairebé sense faltes d'ortografia. Joaquina ha intercalat un avió entre les dues síl·labes de la paraula "cayó", però sap com s'escriu correctament. El carro i les rodes són grans. El carro significa que porten tota la casa. Tota la seva vida queda reduïda al carro. La mare és la guia de la família amb les mans esteses cap endavant, però la mula no porta brides, com si faltés una adreça a on anar. Malgrat l'horror, hi ha herba a terra, però no hi ha cel, núvols, ocells. Al cel només hi ha bombes.

No sabem res més sobre Joaquina Huguet. Hem preguntat a Ballovar, però no tenen notícies sobre ella. Quan França va ser alliberada en la primavera de 1945, els Brauner van desplegar allí la seva vida familiar i professional. El 1946, l'experiència adquirida amb els nens espanyols i el material reunit a Espanya serveix de base a la seva tesi doctoral.

Alfred i Françoise Brauner van seguir preocupant-se per la inserció dels infants víctimes de les guerres, de totes les guerres, a través de la redacció, la música i el dibuix, fins que van morir el 2002 i 2003, respectivament.

* Professor d'Història de la Psicologia

www.firatitelles.com

22ª FIRA DE TEATRE de TITELLES de LLEIDA

29, 30 d'abril i
1 de maig 2011

